

ΚΟΙΝΩΝΙΣΤΙΚΕΣ ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο κοινωνισμός, όπως τον περιγράψαμε, δεν μπο-
ρεί βέβαια να γεννηθῆ και καρποφορήσῃ στὴν Ἑλ-
λάδα, ὅπου λείπουν σήμερα οἱ κυριώτεροι ὄροι τῆς
υπάρξεώς του. Σ' αὐτὸ εἶναι πού διαφωνοῦμε μὲ
τὸν κ. Σκληρό. Καὶ πρῶτα πρῶτα ἄς πάρουμε τοὺς
δύο θεμελιώδεις ὄρους τοῦ συγχρόνου κοινωνισμοῦ,
τὴν ἀστική τάξη, καὶ τὸ προλεταριάτο.

Ὅταν τὸ 324 μ. Χ. ἡ Ἑλλάς, εἰς τὸ πρόσωπο
τοῦ Κωνσταντίνου, ἐκατάκτησε τοὺς κατακτητὰς
τῆς, ἡ ἀριστοκρατία τῆς Ρώμης εὐρίσκειτο σὲ τε-
λείαν ἀποσύνθεση, καὶ τούτῃς τὴν ἀφάνεια παρα-
κολουθεῖ γὰρ καὶ τῆς νομικῆς ἐπιστήμης ἢ κατὰ
πτώσει, πού μὲ τὸν Διοκλητιανὸ γίνεται τέλεια.
Ἐδρα τότες μοναδικὴ βλέπομε νὰ γένεται τὸ Βυ-
ζάντιο, τοῦ ὁποῦ οἱ ἀρχεὶ χάνονται στοὺς μυθι-
κούς χρόνους, ὅπως καὶ ἐκείνες τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν
ἀποικιῶν.

Ἡ Δύσις ἦτο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην σὲ κατάστασιν
πρωτογενῆ. Ἐκατοικεῖτο ἀπὸ ἀγρίους λαοὺς νομά-
δες πού δὲν εἶχαν καθαρὴ ἔθνη σονείδηση. Τὴν
κυρίαρχη τάξιν ἀποτελοῦσαν οἱ φεουδάρχαι, ἔχοντας
φυσικούς συμμάχους καὶ κατόπι ἀναταπειτητὰς τοὺς
κληρικούς. Τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς φεουδάρχους ἔκα-
ναν οἱ δούλοι. Ἀπὸ τὴν τάξιν αὐτῆ τῶν δούλων
ἐβγήκαν τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῶν σημερινῶν ἀστῶν.

Ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς καὶ ὁ περίπλους
τῆς Ἀφρικῆς ἔδωκαν στὴν ἀνερχομένη ἀστική τάξιν
νέο ἔδαφος γιὰ τὴν ἀνάπτυξίν της. Οἱ ἀγορῆς τῶν
ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κίνας, ἡ ἀποικίαση τῆς
Ἀμερικῆς, οἱ μὲ τῆς ἀποικίαις ἐμπορικῆς συναλλα-
γῆς, ἡ πολλαπλασίασις τῶν μέσων ἀνταλλαγῆς καὶ
ἐν γένει τῶν ἐμπορευμάτων ἔδωκαν στὸ ἐμπόριο, τὴν
ναυτιλίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν μιάν ὄλησιν πρωτο-
φανῆ. Ὅ εἰς τὰ τώρα τρόπος καταγωγῆς τῆς βιο-
μηχανίας, τοῦ εἶταν τῆς φεουδαρχίας δημιούργημα,
δὲν ἔφτανε πιά διὰ τῆς νέας ἀνάγκης πού δημιούρ-
γησαν σωρὸ νέας ἀγορῆς. Τοὺς ἀρχιτεχνίτες (Zunft-
meister) (1) ἐξετόπισεν ἡ μεσαιὰ τάξιν τῶν βιο-

(1) Ἡ Zunft ἦτο σωματεῖο ἀντιπροσωπευμένο ἀπὸ
δικαιηκτικὸ συμβούλιον πού ἐξέλεγε αὐτὸ τὸ σωματεῖον. Τὸ
συμβούλιον εἶχε πειθαρχικὴν ἐξουσίαν καὶ ὑποστήριξε τὸ δι-
κάσιον τῶν μελῶν τοῦ σωματείου νὰ ἐξασκοῦν τὸ ἐπιτη-
δεύμα τους. (Παρβλ. Gerber, deutsches Privatrecht,
1891, § 55.)

μηχανῶν. Ἀλλὰ πάντα οἱ ἀγορῆς ἐπλήθαιναν καὶ
αὐξάνει ἀδιάκοπα ἡ κατανάλωσις. Τότες ὁ ἀπὸ
καὶ ἡ μηχανουργία ἐπαναστάτησεν τὴν βιομηχανικὴν
παραγωγὴν. Ἡ νεώτερη μεγαλοβιομηχανία ἐκατά-
κτησε τὸν κόσμον. Τὴ θέσιν τῆς μεσαιῆς τάξης τῶν
βιομηχανῶν ἔπιασαν οἱ βιομηχανοὶ ἐκατομμυριῶχοι,
οἱ ἀρχηγοὶ βλοκλήρων βιομηχανικῶν στρατῶν.

Ἡ μεγάλη βιομηχανία, λέγει ὁ Μάρξ, ἐγκα-
τέστησε τὴν παγκόσμιον ἀγορὰν πού ἡ ἀνακάλυψις
τῆς Ἀμερικῆς ἐπροετόμησε. Ἡ παγκόσμιος ἀγορὰ
ἔδωκε στὸ ἐμπόριο, τὴν ναυτιλίαν, τῆς συγκοινωνίας
τῆς ξηρᾶς κολοσιανὴν ἀνάπτυξιν. Καὶ αὐτὴ πάλιν
ἐπενέργησε εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς βιομηχανίας, καὶ
κατὰ τὸ αὐτὸ μέτρο κατὰ τὸ ὅποιο ἀπλώνονταν
βιομηχανία, ἐμπόριο, ναυτιλία, σιδηρόδρομοι, κατὰ
τὸ ἴδιον ἐμεγάλων καὶ ἡ ἀστική τάξιν, ἐπολλαπλα-
σίαζε τὰ κεφάλαιά της, ἀφίνοντας πίσω ὅλες τῆς
τάξεις πού εἶχε παραδώτῃ ὁ μεσαιῶνας (2)

Καὶ αὐτὰ εἶναι τὰ αἷτια τὰ δημιουργικὰ τῆς
ἀστικῆς τάξης, τῆς βουρζουαζίας. Ποιὰ τώρα εἶναι
τοῦ προλεταριάτου ἡ γένεσις;

Ἀμὲ τὴν ἐπίδρασιν τῶν μεταβολῶν πού ἀνανέω-
σαν τῆς μεθόδους τῆς ἀγροτικῆς ἐκμετάλλευσῆς,
λέγει ὁ κ. Paul Bonnaud, καὶ ἀξήσαν τῆς πα-
ραγωγικῆς τῆς δυνάμεις, ἡ ἀγροτικὴ οἰκογένεια
ἔχασε λίγο λίγο τὴν συνοχὴν της καὶ ἐπαράτησε τῆς
πατριαρχικῆς παραδόσεως πού εἶταν μιὰ φορὰ ἡ δύ-
ναμὴ της. Βλέποντας ν' ἀνοίγωνται ὀμπρὸς τοῦ
ἀγορῆς πάντα μεγαλῆτερες, χάρις στὴν εὐκολίαν καὶ
στὴν ταχύτητα τῆς συγκοινωνίας, ὁ χωρικός ἀισθάν-
θηκε τὸν ἑαυτὸν στενοχωρημένον στὴ γωνίαν τοῦ
ἀγροῦ του. Δὲν εὐχαριστεῖτο πιά νὰ πούλῃ τὰ
προϊόντα του ἐπὶ τόπου ἢ στὴν πλησιέστερην κώμην.
Τὰ ἔφερνε μακρῶν καὶ ἔπιασε σχέσεις μὲ ξένους τῶν
ὀπῶν ἐσυνήθισε τῆς ὄρεξες καὶ τῆς ἀνάγκης. Ἐνῶ
τὰ σφύροντά του ἀπλώνονταν καὶ τοῦ ἀνοίγαν νέους
ὀρίζοντες, ἐλιγότερευε ἡ προσήλωσίν του εἰς τὴ γῆ
πού τὸν ἐξέθρεψε. Ἐτίναξε τὴν ἐξάρτησιν τοῦ προ-
γονικοῦ περιβάλλοντος. Τὸν ἐτράβηξαν οἱ μεγάλες
πολιτεῖες πού τοῦ τάζουν εὐκολὰ κέρδη καὶ μεγάλα
μεροδοῦλια. Ἀρροκάζεται τὰ λόγια τῶν γειτόνων
του πού γύρισαν πλουτισμένοι καὶ στίς κακῆς χρο-
νίαις, σὰ λείψῃ ἡ σοδειὰ καὶ ἡ ζωὴ γίνεται δύσκολη,
εὐκολὰ παρατάει τὸ πατρικὸν τοῦ σπῆτι καὶ πάει
νὰ ζητήσῃ τύχην, σὰν ἐργάτης, σὲ κανένα πολυκο-
σμο κέντρο. (3) Κ' εἶσι συμμαζώνονται ὅλες ἐκεῖ-
ς

(2) Karl Marx, Kommun. Manifest, σελ. 24.

(3) Journal des Economistes, 15 août 1908, p. 189.

εἰ χιλιάδες τῶν ἀνθρώπων χωρὶς περιουσία, χωρὶς
τίποτα, μὲ μόνα μέσα γιὰ νὰσφαλίσουν τὴ ζωὴ αὐ-
τῶν καὶ τῆς οἰκογενείας των, δύο χεῖρια καὶ ἓνα κε-
φάλιν.

Καὶ ρωτᾶμε: Ὑπάρχει στὴν Ἑλλάδα ζῆμια
διαβάθμιτις τάξεων, πού νὰ ζοῦν ὑπὸ παρόμοιες
συνθήκες; Ὅχι βέβαια. Ἡ Ἑλλάς εἶναι πρῶτ' ἀπ'
ὅλα κράτος ἀγροτικόν, καὶ λοιπόν, κατὰ τὰ συμπε-
ράσματα καὶ τῆς κοινωνιολογίας, κράτος μὲ ἀπλὸν
ὄργανισμό, μὲ βιοτικῆς σχέσεις ἀπλούστατες, καὶ τὸ
πούμε καθαρὰ, εἶναι κοινωνία πού ἀρχίζει νὰ ζῇ.
Καὶ τῆς κοινωνίας αὐτῆς τὴ ζωτικὴ δύναμιν ἀπορ-
ροφᾷ ἡ ἰδέα τῆς ἐνοποίησης τῆς φυλῆς, χωρὶς τὴν
ὀποῖαν δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ συλλάβῃ ἄλλα ἰδανικά.
Κράτος λοιπὸν ἀγροτικόν, ἀρτιπαγῆς, καὶ ἔθνος κομ-
ματιασμένο. Πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ ἐγκλωπώθῃ τὸν
κοινωνισμό, δηλαδὴ μιάν ἰδέαν καὶ ἓνα σύστημα πού
πρῶτο καὶ τελευταῖον αἷτιον εἶναι τῆς ζωῆς τὴν ἀπό-
λαυσιν; Στὰ κράτη τῆς Δύσεως καὶ αὐτὸ τὸ σχο-
λεῖο, μ' ἔλη τὴν πλοῦσιαν καὶ πολυπλοκὴν ἐκπαι-
δευτικὴν τοῦ μηχανῆ, σ' ἓναν ἀποβλέπει τελευταῖον
σκοπὸν, νὰ διδάσκῃ τὴν τελειότητα τῆς ζωῆς. Ἐνῶ
διόφορος εἶναι βέβαια ὁ προορισμὸς τοῦ σχολείου
στὴ σημερινὴν Ἑλλάδα.

Ἄν ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων, ἡ οἰκονομικὴ ἐξέ-
λιξις, ὅπως λέγει ὁ κ. Σκληρός, γεννήσῃ τὸν κοι-
νωνισμό, εἶναι ζήτημα πού ἀφορᾷ τὸ μέλλον. Πάντα
ὅμως θὰ εἶναι κοινωνισμὸς ἑλληνικός, πού ν' ἀντι-
νακλᾷ τῆς ἀνάγκης τῆς ἰδικῆς μας κοινωνίας. Γιατί
κάθε τόπος εἶναι, φυσικὰ, καὶ τὸν δικὸν του κοινο-
νισμό, σύμφωνα μὲ τὰ ἰδανικά καὶ τῆς ροπῆς τῶν
δικῶν του ἀνθρώπων. Εἶναι π. χ. γνωστῆς οἱ στρα-
τιωτικῆς θεωρίαι τῶν ἰσχυρῶν κοινωνιῶν. Ἐπιση-
μότατα συμβουλευοῦν τὴν λιποταξίαν σὲ καιρὸ πολέ-
μου καὶ ὀρμηθεύουν τοὺς ἀνθρώπους τῶν ἀντίς νὰ
ρίχνουν τὸ βόλι στὸν ἐχθρὸν, νὰ τὸ ρίχνουν στὸν
ἀξίωματικόν τους. Ἐνῶ οἱ Ἰταλοὶ κοινωνιστάι, ἀπὸ
μίσους γιὰ τὴν Αὐστρίαν, στέργουν νὰ συντηρῇ ἡ Ἰτα-
λία πολυέξοδο στρατὸν, ἀποκηρύχοντες κατ' αὐτὸ
τὸν τρόπο ἓναν ἀκρογωνιαῖον λίθον τῆς κοινωνιστικῆς
θεωρίας (4).

Ο κοινωνισμὸς λοιπὸν, ὅπως εἶναι διαπλασθῆ
στὰ κράτη τῆς Δύσεως, μὲ τῆς θεμελιώδεις του
ἀπαιτήσεις ἐκεῖ πέρα, δὲν μπορεῖ οὔτε νὰ μεταου-

(4) Βλ. Ἐπίσημα προκτικὰ τῆς συνεδριάσεως τῆς 18
Ὀκτωβρ. 1905 τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ κοινο-
στικῆς κόμματος.

Καραφωτιῆς ἔδινε ἀξία μεγαλῆτερην στὴ θραφερότερην
καὶ τσουπωτῆ σάρκα τῆς Κούλας, ἡ Μαρῶ ὅμως
τὸν κυριεῖε σὰ μ' ἔφοδον. Μὲ τὸ εἶσι θέλω. Στὴν
ἀρχὴ ὁ περὶφρανὸς ἐπιλοχίας ἀνίστασθαι. Μὰ ἡ
ἐπιμονὴ τῆς Μαρῶς τοῦ ἔδειξε πῶς ἔπρεπε ἢ νὰ
ὑποταχθῇ στὸ θέλημά της, ἢ νὰ μὴν ἀγέθῃ πιά
φανερὰ τὴ σκῆλα τῆς κούλας τὰ κροπότκιου. Σὲ
γνωστικὸς πού ἦταν σύνωρα, προτίμησε τὸ πρῶτον
καὶ εἶσι περιορίσθηκε γιὰ τὸ φαινόμενον στὴν μεγα-
λῆτερην ξαδέρην του. Ἐν' ἀλήθεια πῶς ἐκεῖ πού
κάνονταν ἀπάνω στὸν ὄντα μὲ τὴν ἀρεθωνιατικὴν
(ὅπως ἀναγκάσθηκε νὰ τὴν ἀναγνωρίσῃ) καὶ σχε-
διάζε μαζί της τὴν εὐτυχίαν τοῦ μέλλοντος, ἂν τύ-
χαινε νὰ πάρῃ τὸ μάτι του στὴν ἄλλη κάμαρα τὴν
ἀνοιγμένη τραχηλιά τῆς Κούλας, ἢ ἂν τούτῃ σκύ-
θοντας πῆ πολὺ ἐκεῖ πού ἐβγαζε νερὸ ἀπὸ τὸ πη-
γάδι, τοῦ ξεσκέπαζε γιὰ νὰ τὸν σκῆσῃ κάποιον πα-
ρόμοιον μυστήριον ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ μεσοφῆρι, ὃ ξα-
δέρην ἀγρίευε ὡς τὸ σημεῖον νὰ πετάξῃ ἀπὸ τὴν
ἀγκαλιά του τὸ μούφαρον πού πήγε καὶ φορτώθηκε.
Μὰ ἡ γνωστικὰ του νικούσε πάλιν καὶ παραγο-
ριζόνταν μὲ κανένα πεταχτὸ φιλὶ πού ἀδραζε ἀριὰ
καὶ πού ἀπ' τὴν Κούλα καὶ ἔμενε πιστὸς καὶ ὑπο-
ταγμένος στὴ Μαρῶν. Ἐἶχε ἄλλωστε δοσμένο καὶ τὸ

λόγον τοῦ στὴ φῆρσῶν.

Ἡ Κούλα ἀπ' τὸ ἄλλο μέρος ὑποτάχθηκε καὶ ἐ-
κείνη στὴν ἀνάγκην. Καὶ ἂν, ἔδινε τὰ χεῖλιά της στὸν
ξάδερφον, δὲν τόκανε ἀπὸ κακὸ γυναικίον ἐνοστικόν
γιὰ νὰπατήσῃ τὸ Σακκί: ἐλο της, μὰ ἀπὸ αἰσθη-
μονάχα ἐκδίκησης στὴν ἀδερρὴν της. Ἄν ἀποφάσιζε
γιὰ μιὰ στιγμὴ νὰ παρτήσῃ τὸ στερνόν, ὅταν πα-
ρουσιάσθηκε ὁ Καραφωτιῆς, δὲν τόκανε γιὰτὶ ἐκεῖ-
νος δὲν τῆς ἄρεξε ἢ τὸν βρῆθηκε, ἀλλὰ μόνο καὶ
μόνο γιὰτὶ ὁ ξάδερφος εἶχε καλλίτερα τὸν τρόπο γιὰ
κορδέλες καὶ καρφίτσες καὶ γιὰτὶ, σὰ συγγενῆς πού
ἦταν, μπορούσε νὰ μπαῖνοβγίχῃ πιά εὐκολὰ στὴν
κούλα. Ποιὸς δὲ γυρεύει τῆς εὐκολίας του σ' αὐτὴν
τὸν κόσμον καὶ νὰ μὴν τῆς γυρεύει καὶ ἡ Κούλα; Μὰ
ἀφοῦ ἡ Μαρῶ τόκανε ζήτημα, παρηγορήθηκε καὶ
αὐτὴ μ' ἐκεῖνον πούχε. Ὁ Σακκί: ἐλος καὶ δὲν
εἶχε τὸν τρόπο τοῦ Καραφωτιῆ, στὴν ὁμορφιά καὶ
στὴν λεβεντιὰ δὲν πάινε πίσω. Ἀκμπαδά τὸ κορμί,
ἡ μέση δαχτυλίδι, ἡ φουστάνελλα μὲ σκράντα μά-
νες, τὰ σαρούχια κεντητά, ἡ σκάλτσον πάντα
τέξα, τὰ μάτια κασταῖν, τὸ πρόσωπον σταράτο σὰν
καὶ τὸ δικὸν της καὶ τὸ μουστάκι μαῦρον καὶ φιλο-
στειμένο. Ὁ σβέρκος μοναχὰ λίγο μακρῆς, μὰ τὸν
σκέπαζε μακρύτερη ἢ παχιά φούντα τοῦ φισοῦ μὲ

τόσον χού δὲν τὴ φορούσε ἄλλος ὑπαξιωματικὸς τὴν
παπαρούνα. Ἐπειτα δὲ ὁ μακρῆς λιμὸς μὲ τὸ πε-
ταχτὸ κορμὶν τοῦ ἀπὸ κάτω ἀπ' τὸ σκρόνον εἶναι
τὸ πῶ σίγουρον σημάδι τῆς καλῆς γενεῆς ἀπ' τὰ
βουὰ τοῦ Βάλτου. Καὶ ὁ Σακκί: ἐλος ἦταν ἀπὸ μιὰ
ἀπ' τῆς πρώτης φαμελίας τοῦ Βάλτου, μὲσ' ἀπ'
τοῦς Χαλιουπούλους μάλιστα. Ὁ πατέρης του
κλέφτης στὸν καιρὸν τοῦ ἀπ' τὰ πρῶτα παλικάρια
τοῦ Μαρῶν, ὁ ἀδερρὸς τῆς μάνας του ληστῆς καὶ
ἐκείνος μὲ τὸν Κωνσταντέλον, ἓνας ἀδερρὸς του ζε-
μπερδεψε τὸ δῆμαρχον, ὄχτρο τῆς φαμελίας του, καὶ
εἶν' ἀκόμα στοῦ Μαρῶν, στὸ Μεσολόγγιν. Μὰ ὁ
Μάρῶν δὲν τοὺς ἐμύνησε εἶν' ἡσυχος καὶ τρόνιμος,
ργάνει νὰ μὴν τὸν πειράξῃ μοναχὰ κανένας ἢ νὰ
μὴν κοιτάξῃ τὴν Κούλα του, τὸ βράσνον του, καλῶς
τὴ λείει στὸ Ὄδωρον Μαβλῆ καὶ πίνει στὸ βελούχι
τὸν καφέ του, μὲτὸ κλιτάνει δίχως ζάχαρην.

Ὁ Ὄδωρον Μαβλῆς εἶν' ὁ μπιστεμένος φίλος
του. Λογίαν καὶ αὐτός, μὰ λίγο γινιάζεται γιὰ τὴν
ἀγάπην. Περισσότερον τῆρσις τὸ κρασί, ἰδίως ζῆμα τὸν
κερῶν, γιὰτὶ ἀφοῦ τὸν πῆρε τῆριον καὶ ἀπελπίσθηκε
γιὰ τὸ χρυτὸ γαλόνι, τόβαλε νὰ κάμῃ μικρὸν κομπό-
δεμα, νὰνοίξῃ κανὴν μαγαζάκι ζῆμα φύγη ἀπ' τὸ
στρατὸ. Στὰ νύκτα του δὲν εἶχε μείνει ἀλάθως

τευθῆ οὔτε νὰ καρποφορήσῃ στὴν Ἑλλάδα. Ἄλλ' ἡ ἐπιστήμη τοῦ κοινωνισμοῦ βεβαιώνει ἕνα γεγονός ἀναμφισβήτητο ποῦ ἡ ἱστορία προσφέρει μάθημα σ' ὅλους τοὺς λαούς. Εἶναι τὸ γεγονός τῆς κοινωνικῆς κυριαρχίας τῶν τάξεων καὶ τῆς δι' ἐσωτερικῆς πίεσεως προόδου.

Τὸ ζήτημα εἶναι πολύπλοκο καὶ δὲν μπορεῖ ν' ἀναπτυχθῆ μὲ δύο λόγια. Πεισιμένους κοινωνιστῆς ποῦ εἴμεθ, δὲν διατάζουμε νὰ υπογράψουμε τὰκό λουθα λόγια τοῦ Ρουσσώ: «Ἄν πάρουμε τὴ λέξη στὴν αὐστηρή της ἔννοια, δὲν ὑπῆρξε καὶ δὲν θὰ ὑπάρξῃ ποτὲ ἀληθινὴ δημοκρατία. Ἀντιβαίνει στὴ φυσικὴ τάξη ὁ μέγας ἀριθμὸς νὰ κυβερνᾷ καὶ ὁ μικρὸς νὰ κυβερνᾷται.» (Contra Social). Ἄλλ' ἔχει καὶ τὸ πλῆθος δικαιώματα ποῦ ἡ κυριαρχοῦσα τάξις δὲν μπορεῖ νὰ παραγνωρίσῃ χωρὶς κίνδυνο τῆς κοινωνικῆς εὐρωστίας. Καὶ τὰ δικαιώματα αὐτὰ εἶναι ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ προαγωγή τῆς προσωπικότητος, τῆς ἀξιοπρεπείας του, ποῦ τοῦ καλλιεργοῦν τὴν ἑαυτοῦ αὐτενεργείαν. Ἄν τοῦτο συμβαίνει στὴν Ἑλλάδα, καὶ ποιὸς εἶναι οἱ σχέσεις ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων, δὲν ἔχουμε ἐμεῖς τὸ κῆρος νὰ τὸ ποῦμε. Ἐμεῖς ποθοῦμε νὰ γνωσθῆ στὴν Ἑλλάδα ὁ κοινωνισμὸς γιὰ τὴ θετικὴν ὠφέλεια ποῦ θὰ ἐπορίζοντο καὶ οἱ ἀρχοντες καὶ οἱ ἀρχόμενοι. Οἱ πρῶτοι πολυτίμημα μαθήματα, οἱ τελευταῖοι ἀναγκαῖα διαπαιδαγωγητῆ.

Καὶ ποιὰ εἶναι τὰ μαθήματα; Ἐμεῖς ἕνα θεωροῦμε πρῶτον καὶ ἀρχὴ ἀπαραίτητο γιὰ τὴν κυριαρχοῦσα τάξιν μας ποῦ σήμερον εἶναι ἡ πλουσιοκρατία. Τὸ μάθημα αὐτὸ εἶναι νὰ νοήσῃ καλὰ τί εἶναι πλοῦτος, γιὰτί πολλοί, οἱ περισσότεροι, θεωροῦν τὸν ἑαυτοῦ πλοῦτον ἑνὼ δὲν εἶναι. Ὁ κοινωνισμὸς μπορεῖ νὰ πείσῃ ὅλους δὲν τὸ σκέφτονται πὼς ὁ πλοῦτος εἶναι μιὰ συναρμολόγησις τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ περιβάλλον του. Ὅτι ὁ πλοῦτος δὲν εἶναι ἕνα πρᾶγμα ἢ ἕνα σύνολο πραγμάτων, ἀλλὰ μιὰ κατάστασις πραγμάτων. Ὅταν βλέπω τὸ περιβάλλον εἰς τὸ ὅποιον ζῶ σὲ καλὴν κατάστασιν, τὸ ποσὸν τῆς εὐτυχίας μου αὐξάνεται, γιὰτί ἡ εὐτυχία εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἀρμονία τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μας ιδεώδους. Τὸ πνεῦμα διψᾷ πάντοτε ν' ἀνυψώσῃ τὴν ὑπερξίαν του σὲ ὑπερξίαν συνειδητῆ, σὲ γνώσιν, διψᾷ νὰ διαγνώσῃ τὸ πνευματικὸ καὶ φυσικὸ σύμπαν πάντε περισσότερο ὡς τὸ εἶναι του, ὡς δική του πραγματικότητα, ὡς κ-

θρέφτη τοῦ ἑαυτοῦ του(δ).

Ὁ πλοῦτος, λέγει κάποιος οἰκονομολόγος, εἶναι μιὰ πιθανότης ἀπολαύσεως, ποῦ ἐγκρίεται στὴν κατάσταση τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβάλλοντος. Γι' αὐτὸ μπορεῖ ἡ ἰδιοκτησία νὰ μὴ εἶναι πηγὴ ἀπολαύσεως, καὶ ἡ ἀπόλαυσις εἶναι δυνατὴ χωρὶς τὴν ἰδιοκτησία. Παραδείγματα οἱ δημόσιοι κήποι, οἱ βιβλιοθήκες, τὰ θέατρα, ὅλα τὰ δημόσια καθιδρύματα. Ὅσο φτωχὸς κι ἂν εἶναι ἕνας ἄνθρωπος, ἡ προσωπικὴ του εὐημερίαν θάβει πάντα ἀμέσως ἀνάλογη μὲ τὴ γενικὴν εὐημερίαν. (δ) Γι' αὐτὸ μπορεῖ ἕνας χριστῆς τοῦ Παρισιῦ ἢ τοῦ Βερολίνου νὰ εἶναι πλουσιώτερος ἀπὸ ἕνα ἑκατομμυριούχο π. χ. τὰ Κελάβρυτα, ἢ ἕνας φάβρος μέσα στὴν πόλιν τῆς Κερκύρας νὰ εἶναι πλουσιώτερος ἀπὸ ἕνα ἑκατομμυριούχο σ' ἕνα ὀρεινὸν χωριὸν τῆς νήσου. Αὐτὴ τὴν ἀντίληψιν τοῦ πλοῦτος, ποῦ εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν πρόοδο κάθε τόπου, θὰ τὴ βάλῃ στὸ νοῦ τῶν πλουσίων μας ἡ πρώτη γεῦσις τοῦ κοινωνιστικοῦ ζητήματος. Ἀλλοιῶς, ἂς τὴν ἐπιβάλῃ μιὰ ἐσωτερικὴ πίεσις ποῦ νὰ βγαίη ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τοῦ λαοῦ.

Τὸ συμπέρασμα μᾶς εἶναι συμπέρασμα ποῦ ἔχει συχνὰ δικτυωθῆ. Εἶναι ἐκεῖνο ποῦ π. χ. ἡ «Ἐφημερίς τῶν Εἰδήσεων» τῆς Κερκύρας (ἀριθ. 952), σχολιάζοντας τὶς πολιτικὰς γνώμας τοῦ Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου κ. Σημαντήρα, ἔγραψε «Διαπαιδαγωγητῆ καὶ ἀνάπτυξις τοῦ λαοῦ, χειρῶν γιγαστρῶν καὶ καθοδήγησις αὐτοῦ εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν δικαιωμάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν καθηκόντων τοῦ πολίτου, ἰδοὺ τὸ εὐγενὲς ἔργον εἰς ὃ καλοῦνται οἱ ἐπίλεκτοι τοῦ τόπου, ἰδοὺ ὁ δύσκολος, ἀλλὰ πατριωτικώτατος ἀγὼν ὑπὲρ τοῦ ὀπίου καιρὸς εἶναι νὰ ὑψώσωμεν ὅλοι τὴν σημαίαν».

Τὴ διαπαιδαγωγήσιν καὶ καθοδήγησιν τοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν καθηκόντων του, εἰς τὸ αἶσθημα τῆς ἀξιοπρεπείας του, πρέπει νὰ ἐγκλωποθῇ καὶ νὰ κάμῃ καθῆκον της ἀπὸ τὰ πρῶτα ἢ ἀρχοντεία τοῦ τόπου, γιὰτί αὐτὴ ἐτάχθηκε εἴτε ἀπὸ δική της ἰκανότητα, εἴτε καὶ διὰ τῆς τύχης τὴν ἀκριτὴν εὐνοίαν, φύλακας καὶ ἐπιμελητῆς τῆς τάξεως τῆς εὐρωστίας καὶ τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν τῆς κοινωνίας. Αὐτὴ πρέπει, εἰς ἀντάλλαγμα τῶν ἀπολαύσεων, ἔστω καὶ σχετι-

(5) Παρόλ. Α. Schweglfer, Geschichte der Philosophie § 1.

(6) J. Novicow: «Les phénomènes économiques naturels et le problème de la misère» 1908.

κῶν, ποῦ πορίζεται ἀπὸ τὴν στερησιν καὶ τὸν ἰδρώτα τοῦ λαοῦ, νὰ δώκῃ στὴν ἐργασία τὴν κοινωνικὴν ἀξίαν ποῦ τῆς πρέπει καὶ ποῦ ἔχει σ' ἄλλους τέπους κατὰ τοῦτο ζηλευτούς.

Ἐλεεινώνουμε τὴ μικρὴν μας αὐτὴ πραγματεία μὲ τὰ σοφὰ πολυσύμμετρα λόγια ἐνὸς Γερμανοῦ διδασκάλου μας. «Τὸ ἔθνος δὲν ὑπάρχει ποτὲ χάριν μιᾶς τάξεως, ἀλλὰ πάντα ἡ κάθε τάξις χάριν τοῦ ἔθνους. Ἐφ' ὅσον ἡ τάξις ὑπηρετεῖ τὸ ἔθνος ἐξ ἰδίων δυνάμεων, ἔχει δικαίωμα ὑπάρξεως, καὶ μάλιστα κυριαρχίας. Μόλις ὅμως μίξ τὰς τάξεις, ὅσον καὶ ἂν εἶναι σημαντικὴ, γίνεται βάρος τοῦ ἔθνους, ἀσπλαγχνά ξετινάζεται ἀπὸ τὴν ῥάχην τοῦ λαοῦ.» (7)

Κέρκυρα.

Α. ΠΟΥΛΗΜΕΝΟΣ

(7) R. Sohm: «Die sozialen Aufgaben des modernen Staates» 1898, σελ. 9.

Ἡ ΚΟΙΝῆ ΓΝΩΜῆ

ΑΠΟ ΜΙΑ ΔΙΑΛΕΞΗ

Φίλι «Νουμάς»,

Τὴν περασμένη βδομάδα ἔγινε στὸν «Παρνασσὸν» ἡ δευτέρη διάλεξις ἀπὸ τὴν δευτέρην χαριτωμένην τετραδα τῶν ὀλίγων διαλεγμένων (1) λογιῶν καὶ ποιητῶν μας. Ὁ κ. Π. Διμητρακόπουλος μᾶς εἶπε ἕνα μέρος ἀπὸ μιᾶς βαθειᾶ καὶ κοπιαστικῆς μελέτης του «Ἡ Φυσιολογία τῶν Λιλιέκτων» ἢ μελέτη του εἶναι σοβαρὴ καὶ οἱ ἰδέες του πολὺ πρωτότυποι! Ἐδιδάχθασα μὲ προτοχὴ τὴν διάλεξίν του ποῦ τὴν δημοσίευσεν ἡ ἐφημερίδα «Χρόνος». Σὲ πολλὰ μέρη ἔχει δικίον, μὰ θὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ τοῦ κάμω ἐγὼ ὁ μικρὸς μιᾶ μικρὴ παρατήρησιν—ποῦ θὰ τὴν εὐρηνομίξω πολὺ ὀρθῆ—γιὰτί ἐξετάζοντας τὸ ζήτημα μὲ τοὺς δικούς του συλλογισμούς, βρισκοῦμε πρᾶγματα ἀντίθετα μὲσα στὶς ἰδίας σκέψεις του.

Λέγει ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἰς τὰ ψυχρὰ κλίματα εἶναι φωνηεντοφάγος—καὶ τὸ ἐξηγεῖ φυσιολογικῶς—γιὰτί, λέγει, προσπαθεῖ νὰ προσφέρῃ τὰς λίξις ἔτσι ὥστε τὸ στόμα νὰ μὴν εἶναι πολὺ ὄρα ἀνοιχτό, καὶ χάνεται ἔτσι πολὺ θερμότητα. Τὸ ἀντίθετο στὰ θερμὰ κλίματα, προσφέρουν ὅλα τὰ φωνήεντα καὶ μάλιστα τὰ μακράνουν, γιὰτί εἰς αὐτὰ εἶναι περισσότερον ὄρα ἀνοιχτό τὸ στόμα, ἔτσι νὰ χάνουν περισσότερον θερμότητα καὶ νὰ παίρνουν πὸ πολὺ ὀροσγόνο.

κι αὐτὸς ἀπ' τὰ μαύρα μάτια κι ἀπ' τὰ παιχνιδία τους δὲν ἦταν ἄμαθος. Ὁ Σακαρέλος ἤξερε τὴν πείραν του καὶ τὸν ἔβαλε νὰ τοῦ πατήσῃ τὴ φιλενάδα του. Ὁ Θόδωρος Μαβλῆς λοιπὸν τῆς ἔκαμε κάμποσες φορὲς ἀπ' τὸ βελούχι γλυκὰ μάτια κ' ἕνα βράδιν τῆς πέταξε στὸ μπαλκόνι ἕνα παφιλένιο βραχιολάκι: τυλιγμένο σ' ἕνα περδαλὸ μαντύλι μὲ τὸν Κολοκοτρώνην σταμπαρισμένον καθάλαρον, ἀφοῦ τῆς τῶδειξεν πρωτῆτερα τὸ δειλινὸν ἀπ' τὸ βελούχι. Μὰ τὴν ἔβρε κ' ἔβαλε τὸν ἄνθρωπον νὰ τὴν πατήσῃ. Ἐνα μπεκρούλια καὶ μ' ἄσπρες τρίχες κι ὅλα στὰ μουστάκια.

Ἡ Κούλα τοῦ τὰ πέταξε πάλιν στὰ μούτρα του καὶ τᾶλλον βράδιν, ποῦ ἀνταμώθηκε μὲ τὸν καλὸν τῆς στὶς πατουλιές τῆς ἀκροποταμίας, παραπονέθηκε σὲ τούτον γιὰ τὸ φίλον του.

Ὁ Σακαρέλος ἔκαμε πὼς δὲν τὸ πίστεψε.

«Θὰ τᾶρριξεν γιὰ τὴν Μαριώ ἔσεναν δὲν κοτάει ὄχι ὁ Μαβλῆς, μὰ οὔτε ὁ θεὸς νὰ σὲ πειράξῃ», τῆς εἶπε μὲ παθητικὴ φωνή.

«Ἐλα δά, μὴν ἀγριεύῃς: σὲ ξέρουμε πὼς εἶσαι παλικᾶρι», γέλασε ἡ Κούλα καὶ τὸν χτύπησε χαϊδευτικῶς στὸ μάγουλο.

«Σὰ θέλεις νὰ μὲ ἰδῆς, δοκίμασε καὶ τήραξε καὶ σὺ κανέναν ἄλλον».

«Τί θὰ μὲ κάμῃς; θὰ μὲ σκοτώσῃς, θάρρω», εἶπε χαϊδευτικῶς ἡ Κούλα.

«Σὰ θέλεις δοκίμασε καὶ βλέπεις», ἀπάντησε ὁ λοχίας σοβαρῶς.

Ἡ Κούλα γέλασε πάλιν καὶ τὸν ἀγκάλιασε, σὰ νὰθελε νὰ δείξῃ πὼς ἡ ἀγρία ἀγάπη τοῦ καλοῦ τῆς τὴν κολάκευε.

Ὁ λοχίας ξέχασε κι αὐτὸς τὴν αὐστηρότητά του στὰγκάλιασμα. Ἠσυχασμένος ἀπ' τὰποτέλεσμα τῆς δοκιμῆς τοῦ φίλου του Μαβλῆ, δὲ γκρίνιασε κατὰ τὴ συνήθειαν του τὴν ἐρωμένην μὲ τὴς ὑποφίλις ποῦ εἶχε πὼς ὁ Καρχηωνιάς δὲ μπαίνονθαίνει στὴν κούλια μοναχὰ τὴ Μαριώ.

Τὸ βραδιαδὴν φυσίον ψιλὸ ἀπ' τὴς ῥάχης Ὁ λοχίας εἶδε τὴν ἀγάπην του νὰντριχιάζῃ, ἔστρωσε χᾶμω τὴ μισὴ καπότα καὶ μὲ τὴν ἄλλη μισὴ σκέπασε κ' ἔκεινεν καὶ τὴς πλάτες του. Τὸ σκοτάδι, ποῦ ἄρχισε νὰ πέφτῃ γύρω, σκέπασε καὶ τοὺς δύο περισσότερον. Τὰ πρῶτα ἀστέρια φάνηκαν στὸν οὐρανὸν, καὶ οὔτε τοῦ βαλτινοῦ λοχία οὔτε τῆς κόρης τοῦ Θώμου Κρανιά ἡ ψυχὴ ἦταν περασμένης τόσο βαθυὰ ἀπὸ τὸ ρομαντισμὸν ὥστε νὰ τὰ προσέξουν. Ἡ

Κούλα εἶχε πρεμοῦρα μεγαλῆτερη νὰ μᾶθῃ ἂν ὁ συᾶδερφός τῆς γαμπροῦ τῆς Νώντας Σκακᾶς ἀποφάσιτε στὰλήθῃ νὰ στεφανωθῇ τὴν Κατέριν τὸν Μπρέσκου, ἂν ὁ Θώμος Βασιλόπουλος ξέλασε πραγματικῶς γὰ πάντα ἀπ' τὴ Βαγγελιώ τὴ φιλενάδα τῆς, ἂν ὁ Στέριος Μπουλοβίνας τόκαμε ἀλήθειαν τὸ συζύγιον τῆς Σμύρτης τῆς παπαδοπούλας, ἂν ὁ Βαζούρας, ποῦ δὲν ξαναφάνηκε πεντεξὶν μέρης στὸ βελούχι, εἶναι τιμωρημένος καὶ γιὰτί, ἂν ὁ Ντούλας Μπαρμπιλίγκος μεταπέθηκε, ἔπως ἄκουσε, στὸ λόγον τοῦ Τζουμέρκου. Οἱ φιλενάδες τῶν στερνῶν ἦταν ἀπὸ τὴς ὁμορφῆς ποῦ συχνάζαν στὴν κούλια καὶ καρτερούσαν ἀπ' τὴν Κούλα νὰ τοὺς στείλῃ χαμπέρι μὲ τὴν Παναγιούλα. Ἄν κι ὁ δικὸς τῆς λοχίας, ποῦ σφίγγονταν στὴν ἀγκυλιὰ του κάτω ἀπ' τὴν κκαπότα, τόχε πράγματι στὸ νοῦ του νὰ τὴν στεφανωθῇ, γι' αὐτὸ εἶχε ρωτήσῃ ἀμέτρητες βραδιὰς πρωτῆτερα Ἄποψεν εἶχε ἡ Κούλα νὰ ζητήσῃ κατὶ ἄλλο θετικώτερον καὶ πὸ ἄμεσης ἀνάγκης γιὰ τὴν ὄρα.

Τὸ σκοτάδι ὅλο καὶ πᾶνκανε τριγύρω τᾶστέρια πλήθαιναν κι ἀπ' τὴν πλαγιὰ ἔκραζε τριτοκαστὰ τὸ γιδόβιζι. Καὶ τὸ ποτάμι βογγούσε ἀφαντὸ ἐκεῖ κάπου.

«Πρῶτα ἔπιασε τὸ κροῦ φέτο», εἶπε ἄξαφνα ἡ